OBČANSKÉ PRÁVO

VÝKLAD

SOUKROMÉHO PRÁVA

Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.

verze 1.9 (2014)

© Ivo Telec, 2005

„Zaměřuj svou pozornost k tomu, co je podstatou každé slovem označené činnosti nebo zásady nebo věci.“

Marcus Aurelius, Hovory k sobě.

Praha 1969, s. 106. Překl. *Kuthanův.*

TEMATICKÝ OBSAH

1. účel výkladu
2. právní hermeneutika a právně hermeneutické myšlení
3. výkladové (interpretační) právo
4. výklad právních jednání a jeho pravidla
5. výklad právního řádu a jeho metody
6. výklad právních rozhodnutí

OBCHODNÍ ZÁKONÍK
NESPORNÉ ŘÍZENÍ

DEN ZVÍŘAT

V zoo vyhlásili na *Den zvířat* volný vstup návštěvníkům se zvířecím příjmením.

Přišla paní *Slavíková* s vnoučaty, pan *Králíček* s paní, přišli *Sovovi* aj.

Volného vstupu se domáhal pan *Voháňka.*

Nechtěli ho však zdarma vpustit.

1. ČÁST

VŠEOBECNĚ

DEVÍZA

„Právo není text!“

Text právního předpisu,
text právního jednání
nebo text právního rozhodnutí
a podobně zobrazení takto zachycená
jsou **pouze východiskem** pro **zjištění**
účelu a **obsahu** právní normy
nebo závazku.

výklad *contra verba legis*

×

výklad *contra legem*

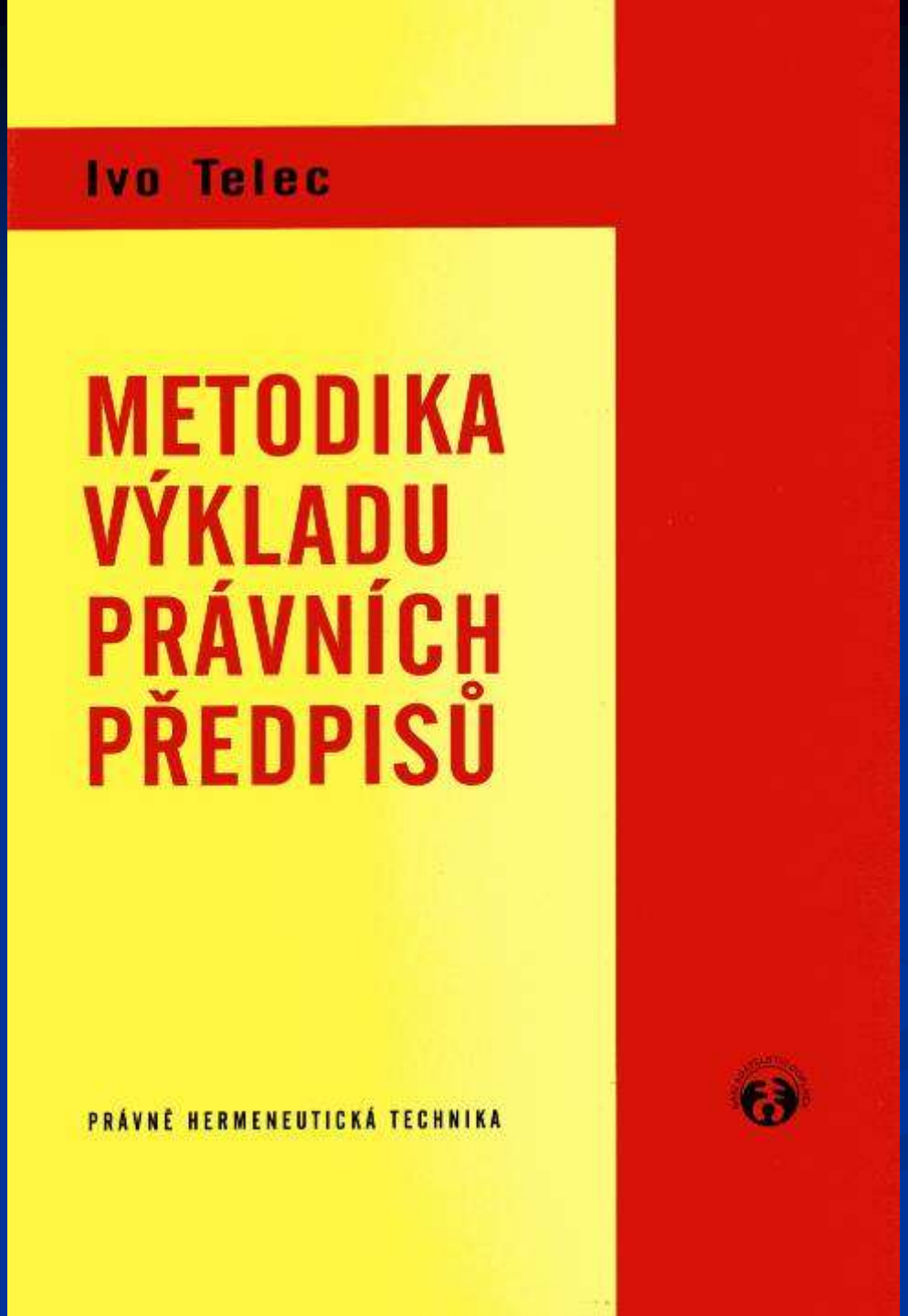
Ivo Telec
METODIKA VÝKLADU PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ
PRÁVNĚ HERMENEUTICKÁ TECHNIKA

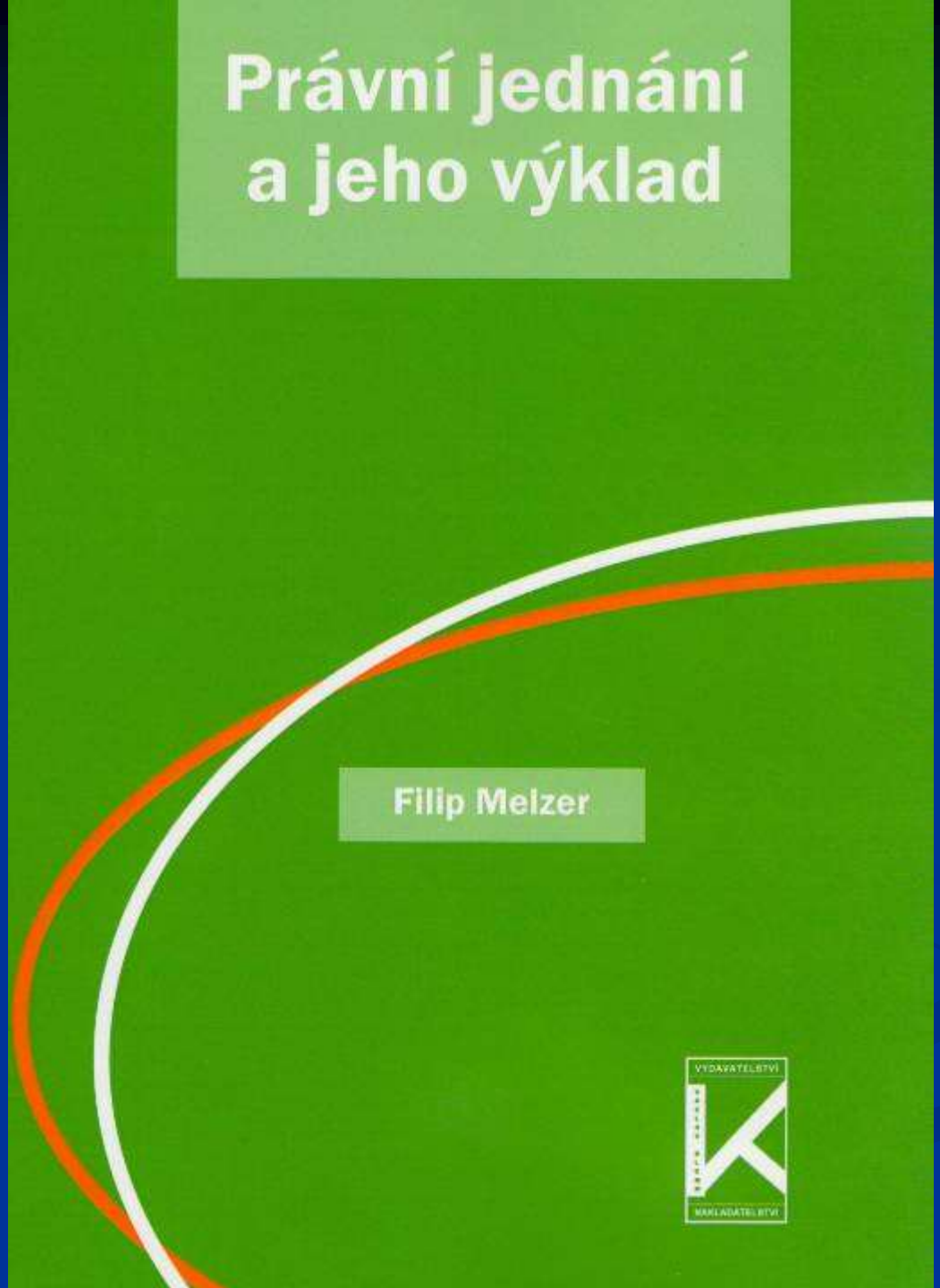
Právní jednání
a jeho výklad
Filip Melzer
VYDAVATELSTVÍ
NAKLADATELSTVÍ

JUDIKATURA 1

(…) naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházejí pouze z jeho jazykového výkladu.

Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako je logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). ⇨

Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si,
a to buď úmyslně nebo v důsledku nevzdělanosti,
smysl a účel právní normy,
činí z práva nástroj odcizení a absurdity.

Nál. ÚS z 17. 12. 97 sp. zn. Pl. ÚS 33/97,
č. nál. 163 Sb. n. a usn., sv. 9, vyhl. pod č. 30/98 Sb.

JUDIKATURA 2

Právní úkon je neurčitý (§ 37 odst. 2 ObčZ) tehdy, jestliže srozumitelně vyjádřený obsah má takové věcné nedostatky, že je nelze překlenout ani výkladem podle § 35 odst. 2 ObčZ.

Rozs. NS sp. zn. 2 Cdon 257/97

Práv. rozhl. 1998/7

JUDIKATURA 3

Základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady.
Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy.
Není ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu taková praxe, kdy obecné soudy upřednostňují výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy, před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.

Nál. ÚS z 14. 4. 05, sp. zn. I. ÚS 625/03

PRÁVNÍ VĚDA

- **Metodická a systematická** k právnímu **dobru** (hodnotě spravedlnosti) **zacílená**

1. **tvorba** (kreace) práva
2. **výklad** (interpretace) práva
3. **používání** (aplikace) práva v situacích vč. dokazování (argumentace)

- **Paradigma** (model, vzorec) **právovědného myšlení**

✓ vědecká **metoda**, právní **principy** a právní **normy**
např. vědecké metody právně výkladové

×

✓ teoretický **systém** práva a právní **vztahy**
např. právní vztahy jako forma společenských, zejm. výrobních, vztahů
viz marxisticko-leninská obecná teorie státu a práva

DUCH A LITERA ZÁKONA

- **Duch zákona**

  = vystižení **podstaty** a **přirozeného smyslu** nehmotné právní normy; vyjeví se **výkladem**

- **Litera zákona**

  = písemné, popř. obrazové **vyjádření** účelu a obsahu nehmotné právní normy, hmotně zachycené zákonem či jiným předpisem v podobě listinné nebo elektronické

ÚČEL VÝKLADU

- *Quid iuris?*
  odstranění **pochybností** o právu
  zjištění, co platí ☛ **vědecký poznatek**
  = právní názor

- **Potvrzení**, nebo **vyvrácení** víceznačných výkladových **domněnek**; *buď dluží, nebo ne*

- **Vyjevení práva z nosiče, jímž je vyjádřeno**
  např. z právního předpisu, kupř. z o. z.

PRÁVNÍ HERMENEUTIKA

- *Interpretandi scientia*

  Hermes = posel (tlumočník) bohů

  = **um výkladu práva**

  ☛ sjednocování práva **jednotným** výkladem

  = součást obecné hermeneutiky

- **Předmětem zejm. právní text**
- **Hermeneutická orientace právní vědy**

✓ pojmy **porozumění, význam, zacílenost** (intencionalita)

⇦

- **Výkladová pravidla**

1. **právně** normativní, *např. zákonná*
   - ☛ právní řád, *viz např. o. z.*
2. **vědecky** normativní, *viz výkladové právní doktríny*
   - ☛ vědecký řád, mimoprávní (metaprávní) zásady

ZNAKY PRÁVNĚ HERMENEUTICKÉHO MYŠLENÍ

1. vědomé uznávání **přirozenosti** subjektivních lidských práv i bez ohledu na politickou dohodu,

   a to s vyvozením jejich přirozeného **zdroje**
2. instrumentální používání ústavně chráněných lidských práv a svobod (základních práv), (hodnot)
3. logické a rétorické operace s **právními**

   principy (hodnotami)

4. **poměřování** střetnuvších se subjektivních práv, svobod nebo obecně sdílených dober *srv. Test poměrnosti cíle a prostředku*
5. soudcovské aj. **dotváření** psaného práva obsahem otevřených právních pojmů, *srv. dobré mravy, veřejná morálka, veřejný pořádek*
6. zvažování **okolností** konkrétního případu (právní kontextualismus), a to:

a. skutkových nebo právních
b. polehčujících nebo přitěžujících

SOUDCOVSKÝ SLIB A KÁRNÉ PROVINĚNÍ

- **Soudcovský slib výkladu** právního řádu podle nejlepšího vědomí a svědomí § 62/1 z. č. 6/02 Sb.

- **Soudcovská povinnost výkladu** zákona podle nejlepšího vědomí a svědomí § 79/1
  = **i** „nejlepší“ **vědomí výkladových postupů** (metod)

- **Soudcovské kárné provinění** vadného výkladu (skutková podstata překrucování práva) § 87
  = porušení veřejnoprávní povinnosti

ZDROJE VÝKLADU

- **Judikatura**

1. rozhodnutí **běžné**
2. rozhodnutí **výkladové** o **autentickém** výkladu dřívějšího rozhodnutí, *např. ESLP, SD EU*

- **Právní věda**

např. komentáře k předpisům; neplatí rčení, *„kde začíná právní problém, končí komentář“* dogmatická exegese = rozborový soud

DRUHY VÝKLADU

1. **vlastní** (autentický); *např. výklad **vlastních** rozhodnutí ESLP a SD ES;* závazný právní formou rozhodnutí

2. **soudní** při používání práva soudem;
   závazný jak je závazné rozhodnutí, jinak působí argumentační přesvědčivostí

3. **doktrinární**; *např. vědecké komentáře,*
   působí argumentační přesvědčivostí

4. **služební**; *viz státní službu;* služebně závazný pokyn

CO JE VYKLÁDÁNO?

1. **projev vůle** v soukromém právu (soukromoprávní jednání), *např. nájemní smlouva nebo její výpověď*

2. **soukromoprávní norma**
   i. výklad mezinárodní smlouvy
   ii. výklad právního předpisu, *např. o. z. aj.* ⇨
   iii. výklad jiných (odvozených) zdrojů práva soukromého *např. zvyklostí*

3. **právní rozhodnutí** (veřejnoprávní úkon) ve věci soukromoprávní, *např. o škodním právu*

55/1954 Sb.

VLÁDNÍ NAŘÍZENÍ

ze dne 19.října 1954

o chráněné oblasti Pražského hradu

Vláda republiky Československé nařizuje podle § 14 odst. 1 zákona č. 2/1954 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství republiky Československé na rok 1954:

§ 1

Pražský hrad, sídlo presidenta republiky Československé a významná historická památka, náleží všemu československému lidu. K zabezpečení jeho řádné správy a ochrany se vytváří chráněná oblast Pražského hradu.

§ 2

Objekty chráněné oblasti spravuje kancelář presidenta republiky, která též na území chráněné oblasti vykonává veškerou správu v oboru státní památková péče.

§ 3

Vymezení chráněné oblasti provede rada ústředního národního výboru hlavního města Prahy v dohodě s kanceláří presidenta republiky.

§ 4

Náhrady za objekty v chráněné oblasti určí rada ústředního národního výboru hlavního města Prahy; může též rozhodnout, že se taková náhrada neposkytne.

§ 5

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede je vláda.

JUDIKATURA

Obsah plné moci je předmětem interpretace podle ustanovení o výkladu právních úkonů.

Rozs. NS sp. zn. 22 Cdo 870/00

Práv. rozhl. 2002/3

HIC·VEM
CRETICVS
EDIT·DED
ALVS·EST
LABERINT
HVS·DEQ
·NVLLV
·SVADE
E·QVIVIT
·QVI·FVIT
INTVS·
NI·THES
VS·GVAT
SAINTAN
EVWARV
NEIVTV

2. ČÁST

OBECNĚ O VÝKLADU

SOUKROMOPRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

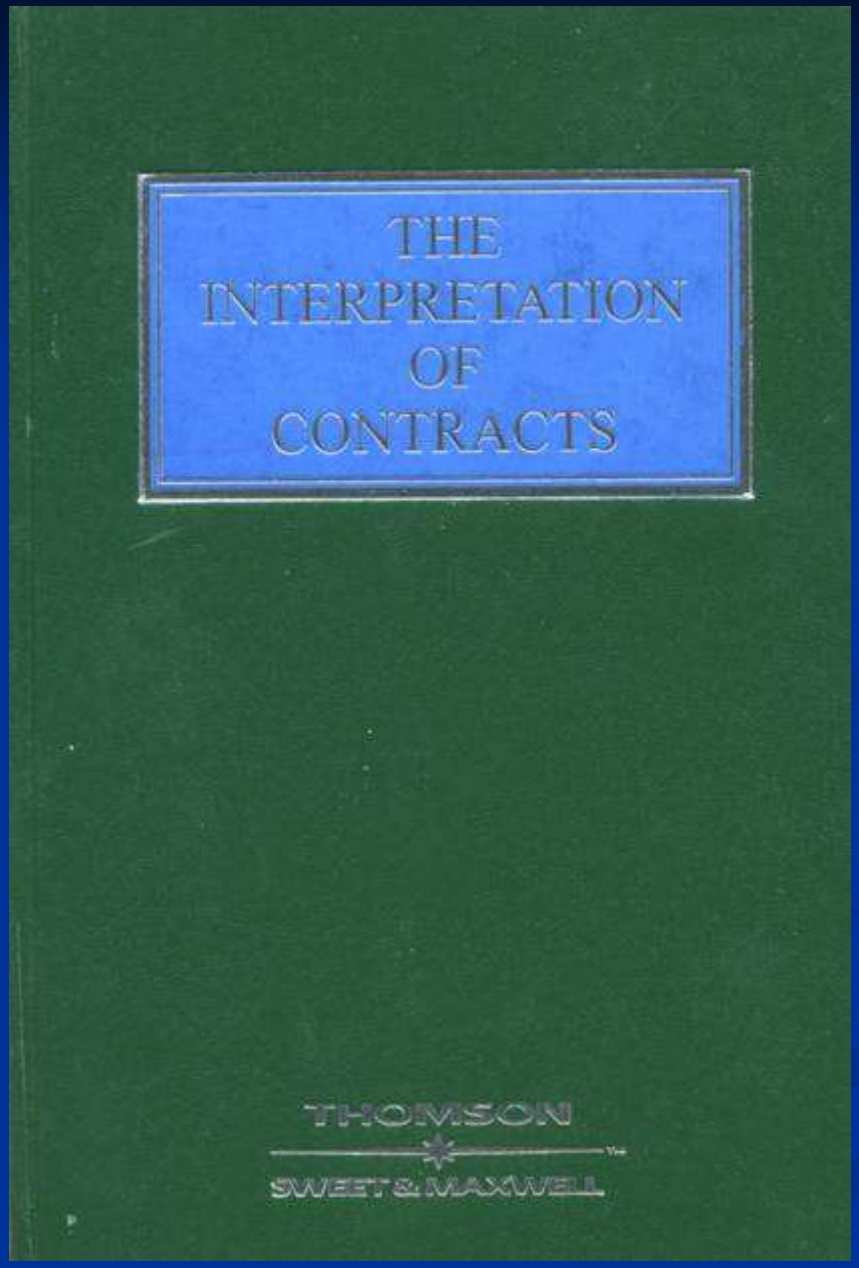
THE
INTERPRETATION
OF
CONTRACTS
THOMSON
SWEET & MAXWELL

VĚDECKÉ METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

- **Vědecky uznávané metody**

1. **metoda domněnky poctivosti** a **dobrověrnosti** srv. vyvratitelnou domněnku poctivého a dobrověrného právního jednání a ochranu dobré víry adresáta, *např. nabyvatele prodávané věci*
2. **metoda známého úmyslu**; *srv. svobodnou vůli*
3. **metoda mluvnicko-jazyková**
4. **metoda významoslovná** (sémantická)
5. **metoda okolnostní** vč. **metody historické**, viz dokazování skutku, *např. následné chování stran*

PŘÍKLAD
VÝKLAD SMLOUVY O DÍLO

Z textu smlouvy o dílo nebylo patrno, zda objednatelem grafické značky je *Josef Novák,* anebo obchodní společnost *Josef Novák, s. r. o.,* jíž je *Josef Novák* jediným jednatelem a jediným společníkem.

Nicméně z **následného shodného chování** stran, a to z prohlášení zhotovitele a z uplatnění práva k užití výtvarného díla *Josefem Novákem* vůči třetí osobě bylo patrno, že objednatelem je *Josef Novák*.

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ JEDNÁNÍ?

- **Legální výkladové příkazy**
  = interpretační **donucující** (kogentní) **právní normy**, *viz veřejný pořádek*
  = interpretační právo soukromé **i** veřejné
- **Druhy výkladových příkazů** u právních jednání:

1. **obecný** soukromoprávní § 555-558 o. z.
2. **zvláštní** soukromoprávní:
   i. dědický § 1494/2 o. z.
   ii. obchodní § 558 o. z.
   iii. spotřebitelský § 1812/1 o. z.
   iv. pracovní § 18 z. p.
3. **veřejnoprávní** § 170 spr. ř.

OBECNÉ SOUKROMOPRÁVNÍ VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY

1. **Pravidlo** posouzení právního jednání podle jeho **obsahu**, *např. obsahově licenční smlouva označena jako „nájemní“*

2. **Pravidlo** posouzení zastíracího právního jednání podle jeho **pravé povahy**
   např. prodejem věci pod cenou zastřeno její darování

× např. mimořádná cena

⇦

3. **Pravidlo známého úmyslu**

= výklad dle úmyslu jednajícího

např. dle úmyslu prodat pozemek, ne darovat

- ✓ úmysl známý druhé straně nebo
- ✓ druhá strana o něm musela vědět

× **nezjistitelný úmysl** ⇩

4. **Pravidlo pravidelného** přikládání **významu** na straně adresáta

5. **Pravidlo zavedené praxe** mezi stranami v právním styku
6. **Pravidlo** podle toho, co **předcházelo** právnímu jednání, *např. vyloučení nepřijatých návrhů na změnu nájemní smlouvy*
7. **Pravidlo následného dání najevo obsahu** a **významu** právního jednání, *např. placení nájemného, nikoli splácení kupní ceny*
8. **Pravidlo v pochybnostech** o různém výkladu výrazu k **tíži** toho, kdo jej použil **první**

- **Zvláštní výkladový příkaz práva dědického u závěti**
  - ✓ vyložení závěti tak, aby co **nejvíce bylo vyhověno** vůli **zůstavitele**
  - ✓ výklad slov podle obvyklého významu
    - ✕ důkaz zůstavitelova navyknutí spojovat s určitými výrazy **zvláštní**, **jemu vlastní** smysl

⇦

- **Zvláštní výkladový příkaz práva obchodního**
  - ✓ **pravidelný význam** výrazu připouštějícího různý výklad, a to v právním styku s podnikatelem
    - ✕ druhá strana **ne**podnikatel
      - ☞ důkaz její známosti pravidelného významu

⇦

- **Pravidlo přihlédnutí k obchodním zvyklostem:**

a. obecně zachovávaným

b. odvětvově zachovávaným,

např. v odvětví bankovnictví nebo knihkupectví

× vyloučení obchodních zvyklostí ujednáním či zákonem

- **Zvláštní výkladový příkaz práva spotřebitelského**

✓ vyložitelnost obsahu smlouvy různým způsobem

☞ použití výkladu pro **spotřebitele nejpříznivějšího**

(consumer-friendly-manner)

zásada ochrany slabší strany

⇦

- **Zvláštní výkladový příkaz práva pracovního:**

✓ vyložitelnost právního jednání různým způsobem

☞ použití výkladu pro **zaměstnance nejpříznivějšího**

(employee-friendly-manner)

zásada ochrany slabší strany

⇦

- **Přiměřené** použití výkladových příkazů o. z. na:

✓ výklad **veřejnoprávních smluv**

× povaha a účel veřejnoprávní smlouvy

PŘÍKLADY

Výrazy např.:

„diskotéka“

„freeware“

MIMOSTÁTNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Zásady UNIDROIT** pro mezinárodní obchodní smlouvy (2004,1994)
  kap. 4, *lex mercatoria*

- **Zásady evropského smluvního práva**
  čl. 1:106, *uniform interpretation*

☛ *soft law*

3. ČÁST

ZÁSADY

VÝKLADU PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

DOKTRINÁRNÍ VÝKLADOVÉ ZÁSADY

- **Výkladové zásady** (soukromoprávní zásady interpretačního práva), zformované do **obecně uznávaných** pravidel

1. **zásada poctivosti** *(fairness)*
2. **zásada dobré víry** *(bona fide, good faith),*

   která chrání adresáta právního jednání
3. **zásada přednosti vůle** před jazykovým nebo jiným **vyjádřením**

⇦

4. **zásada důvodného** (oprávněného, rozumného) **očekávání**, *reasonable expectation;* **poddruh dobré víry**
5. **zásada projevu vůle** *secundum et intra legem;* *viz legální výkladové příkazy*
6. **zásadarozumnosti a spravedlnosti výkladu**; předpoklad rozumnosti právního řádu, jímž se řídí výklad; smyslem právního řádu je spravedlnost

7. **zásada známého úmyslu** *(intention of the parties)*
8. **zásada** *pacta sunt servanda*; smlouvy jsou uzavírány proto, aby platily a strany jimi byly vázány k dosažení jimi zamýšleného cíle
9. **zásada zákazu zneužití práv** *(abuse of rights doctrine)*
10. **zásada nepřípustnosti odporujících** nebo **pochybných volních projevů na úkor jiného**

11. **zásada zákazu výkladu bránícího uplatnění žalobních nároků**
12. **zásada** *in dubio mitius;* shovívavě tak, aby volní projev spíše platil nežli nikoli
13. **pravidlo zákazu měnění nebo doplnění projevené vůle**; opakem by byl zásah vykladače do cizí vůle
14. **zásada výkladu ve prospěch efektivnosti**; v pochybnostech o významu volního projevu ve prospěch dosažení vůlí sledovaného účelu

15. **zásada souladného výkladu závislých smluv**
16. **zásada** *contra proferentem;* projev vůle připouštějící různý výklad je třeba vykládat k tíži strany, která jako první tohoto výrazu použila
17. **zásada upřednostnění** právního účinku **všech** výrazů projevené vůle **před vyloučením** některého z nich; zábrana svévolnému výběru některých výrazů s pominutím jiných

18. **zásada zákazu nadměrné redukce**
neboli **zákaz snížení počtu** částí nebo doložek jako nadbytečných
19. **zásada přihlédnutí k volnímu celku**
(context-oriented interpretation)
20. **pravidlo v pochybnostech vyloučit nesmysly**; vyloučit nesmyslný závěr
21. **pravidlo nerozpornosti závazků**
viz rozumnost

22. **zásady mluvnicko-jazykové**

i. **soudržné používání** slov a jiných volních vyjádření

ii. různost významu různých slov a jiných volních vyjádření

iii. projevení jednoho, znamená vyloučení druhého; úmysl daru vylučuje prodej

23. **zásada používání slov v jednotném čísle a v mužském rodu**

24. **pravidlo** *de minimis;* právně volní projev nerozhoduje o nevýznamných věcech
25. **pravidlo zákazu extrateritoriality**; podrobení volního projevu určitému právnímu řádu
26. **pravidlo okolnostní** vč. následného chování stran

JUDIKATURA

K posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele.

⇨

Okolnosti případu jsou skutečnostmi existujícími vně vlastního projevu vůle,
a to i tehdy, když je předepsána písemná forma.
Není napravováním neurčitosti projevu vůle,
jestliže projev je vykládán se zřetelem k okolnostem případu.

Rozs. NS ČSR sp. zn. 4 Cz 61/86
Bull. NS 1987/2

4. ČÁST

VÝKLAD

PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

A

MEZINÁRODNÍCH SMLUV

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ŘÁD?

1. **výklad mezinárodních smluv**

   čl. 31 – 33 *Vídeňské úmluvy o smluvním právu,* (č. 15/88 Sb.)

   čl. 7/1 *Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží,* (č. 32/91 Sb.)

2. výklad právních předpisů

- čl. 9/3 Ú: **zákaz výkladu** opravňujícího odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu
- čl. 22 LZPS: **příkaz výkladu** politických práv a svobod ve prospěch svobodné politické soutěže
- § 1/1 ú. z. č. 23/91 Sb.: **příkaz výkladu** podústavních předpisů konformně s LZPS

⇦

✓ § 2/1 o. z.: příkaz výkladu soukromého práva konformně s:

a. LZPS a ústavním pořádkem vůbec
b. zásadami, na nichž spočívá o. z.
c. hodnotami ⇧

✕ rozejití se výkladu pouze podle slov (ustoupení slovního formalismu příkazu) ⇧

- § 2/2 o. z.: **zákaz jiného významu**
  - vlastní smysl slov v jejich vzájemné souvislosti
  - jasný úmysl zákonodárce, *např. zamítnutí jiné úpravy během zákonodárného procesu*

- § 2/2 o. z.: **zákaz dovolávání se slov** předpisu **proti jeho smyslu** (smysluplnost právního předpisu = základ právního řádu)

⇦ HRANICE VÝKLADU A POUŽITÍ

- ✓ § 2/3 o. z.: **zákaz výkladu a použití předpisu**:
- ❖ proti dobrým mravům
- ❖ vedení ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění

METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. **účeloslovná metoda**
   vč. ústavní konformity
2. **jazykovědná metoda významová a mluvnická** (jazyková metoda)
3. **logická metoda**
4. **systematická metoda**
5. **pomocná metoda historická**
6. **pomocná metoda srovnávací**

5. ČÁST

VÝKLAD

PRÁVNÍCH ROZHODNUTÍ

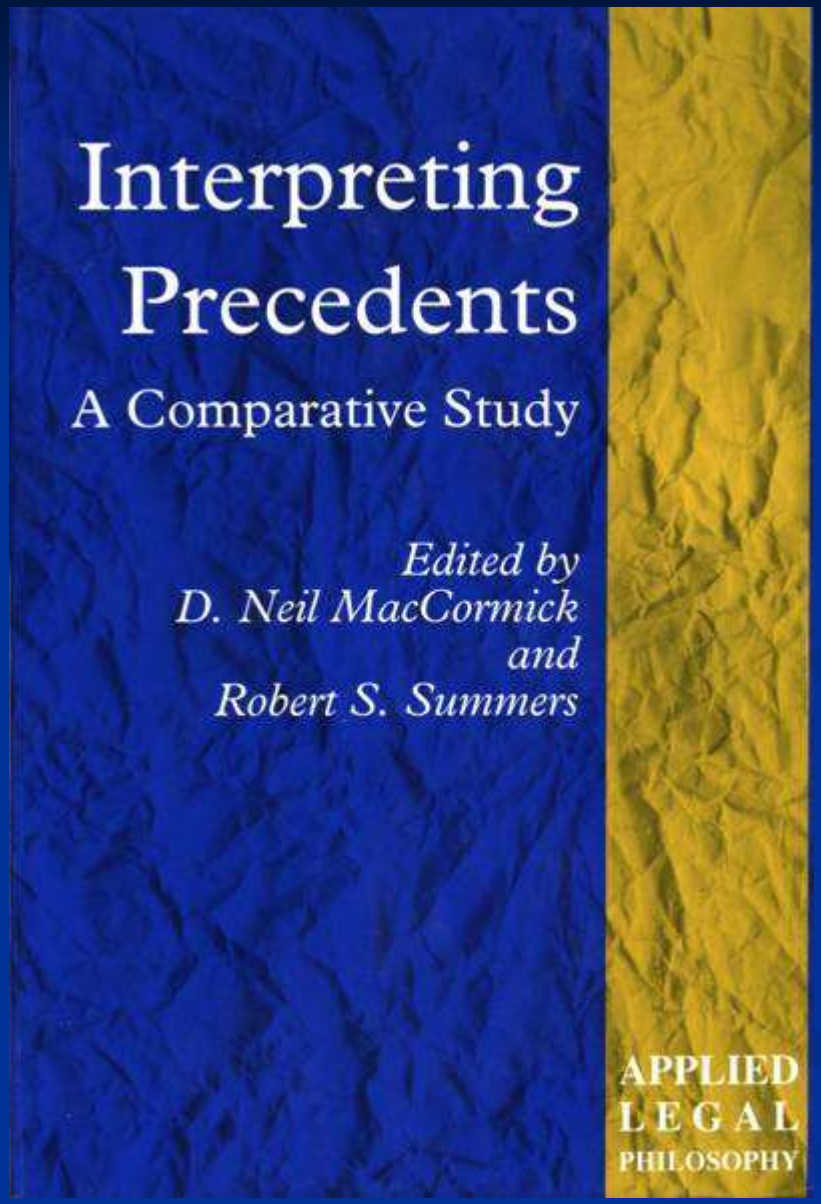
Interpreting Precedents
A Comparative Study
Edited by
D. Neil MacCormick
and
Robert S. Summers
APPLIED
LEGAL
PHILOSOPHY

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ROZHODNUTÍ?

- **Výklad právních rozhodnutí**

1. soudních rozhodnutí, *např. ve věcech civilních*
2. rozhodčích nálezů, *viz majetkové spory*
3. správních rozhodnutí, *např. KÚ ve věci vkladu věcného práva do katastru nemovitostí*

PŘÍKLAD

Výrok (enunciát) rozhodnutí:

Zrušuje se rozhodnutí (…),
jakož i všechna souvisící rozhodnutí
předcházející.

⇦

- **Výkladové řízení** před ESLP ve Štrasburku
- **Výkladové řízení** před SD ES v Lucemburku

např. o rozsah (dopad) výroku rozhodnutí

COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME

European Court of Human Rights
Council of Europe
Cour européenne des Droits de l'homme
Conseil de l'Europe
GREFFE

METODY VÝKLADU JUDIKATURY

- **Metody výkladu vlastních soudních rozhodnutí**
  - ✓ utvořeny výkladovými rozhodnutími samými

- **Metody výklady precedentů**
  - ✓ struktura odůvodnění precedentů

a. *stare decisis*

b. *obiter dictum*

LITERATURA

Letsas, A Theory of Interpretation of the European Convention on Human Rights. Oxford 2007.

Lewison, The Interpretation of Contracts. London 2004.

MacCormick/Summers (eds.), Interpreting Precedents. A Comparative Study. Aldershot 1997.

MacCormick/Summers (eds.), Interpreting Statutes. A Comparative Study. Aldershot 1991.

⇦

Gerloch/Tryzna/Wintr (eds.), Metodologie interpretace práva a právní jistota. Plzeň 2012.

Hlouch, Teorie a realita právní interpretace. Plzeň 2011.

Melzer, Právní jednání a jeho výklad. Brno 2009.

Telec, Sjednocování práva jednotným výkladem projevů vůle. Práv. rozhl. 2005/2, též in: *Blaho/Švidroň* (eds.), Kodifikácia, europeizácia a harmonizácia súkromného práva. Bratislava 2005. Metodika výkladu právních předpisů. Brno 2001.[2]

⇦

Tichý, Právní úkon a jeho výklad. In: *Švestka/Dvořák/Tichý* (eds.), Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva. Praha 2007.

Foto:

Lucca, Toskánsko, Itálie 2005

Sloní ostrov (Ko Chang), Siamský záliv, Thajsko 2549 (2006)

Palác lidských práv, Štrasburk, Alsasko, Francie 2008

Hřensko, Labe, Čechy, Česko 2006